

FUNCTIILE PEDAGOGICE ALE MANUALELOR

Funcțiile pedagogice, valabile la nivelul manualului școlar, dar și în cazul altor materiale de învățare, angajează capacitățile operaționale ale programelor școlare de formare-dezvoltare a personalității elevilor prin intermediul unor sarcini de instruire din ce în ce mai complexe. În acest context sunt relevante următoarele funcții pedagogice ale manualului școlar :

- Funcția de *informare*, care evidențiază sistemul de cunoștințe și capacități, fundamentale în domeniul de studiu respectiv, prezentate prin mijloace didactice adecvate: imagini, scheme, desene, fotografii, simboluri, etc.
- Funcția de *formare* care vizează stimularea activității individuale, independente și autonome, a elevilor;
- Funcția de *antrenare*, care stimulează operațiile de declanșare, activare și susținere a atenției și a motivației elevilor în și pentru învățate;
- Funcția de *autoinstruire*, care stimulează mecanismele de conexiune inversă internă existente la nivelul acțiunilor didactice.

Structura manualului școlar reflectă dimensiunile funcționale evocate, asigurând concretizarea programei prin realizarea, în ordine ierarhică, a următoarelor operații pedagogice:

- identificarea unităților de conținut;
- specificarea experiențelor de învățare corespunzătoare;
- programarea unităților de instruire la nivelul unor secvențe evaluabile în termeni de performanță-competență;
- angajarea acțiunilor de predare - învățare - evaluare, la nivelul conștiinței pedagogice a profesorului;
- îndrumarea proiectelor de „învățare în clasă” și de „învățare acasă”.

Materialele de învățare complementare sau auxiliare în raport cu manualul școlar implică aceeași logică de concretizare/operationalizare a conținutului instruirii. Calitatea lor depinde de capacitatea de:

- proiectare flexibilă a unităților de conținut;
- stimulare optimă a disponibilităților creative ale profesorului;
- angajare deplină a resurselor de învățare școlară ale elevului.

În perspectivă curriculară, manualul școlar reflectă calitățile unui proiect pedagogic deschis. El reprezintă „orice operă imprimată destinată elevului căreia i se pot atașa documente audiovizuale și informatice care tratează elementele programului de studii pe o perioadă de unul sau mai mulți ani școlari”. Manualul școlar dobândește astfel o structură de funcționare prioritar formativă. „El oferă o descriere detaliată a unui proces de formare specific” care include nu numai materia ce trebuie tratată, ci în primul rând obiectivele și strategiile de predare – învățate – evaluare, operaționalizate până la nivelul unor teste pedagogice aplicabile în diferite contexte didactice și extradidactice.

Elaborarea unui manual școlar eficient presupune respectarea următoarelor criterii pedagogice:

- selecționarea informației cu valoare formativă superioară;
- accesibilizarea informației selecționate printr-o formă de prezentare inteligibilă și stimulativă (imagini, tabele, indicatori, elemente rezumative etc.);
- adaptarea informației la situații formative multiple (deschise în direcția educației permanente (vezi rolul informal al elevului);
- asigurarea coerenței pedagogice interne (ordonarea – corelarea, orientarea formativă a informației) și externe (în raport cu diferite autorități, modele, imperative sociale exprimate de la nivelul comunității educative locale și teritoriale);
- facilitarea surselor de consultații didactice realizabile la nivelul interacțiunii dintre instruirea formală – nonformală – informală.

Programa școlară

Programa școlară reprezintă un document oficial de planificare a conținutului învățământului bazat pe „un ansamblu de acțiuni proiectate pentru a suscita instruirea”: definirea obiectivelor generale și specifice; stabilirea conținuturilor care trebuie predate – învățate – evaluate; anticiparea metodelor și a tehnicilor de evaluare; prezentarea materialelor necesare pentru realizarea activității de învățare (manuale școlare); precizarea dispozițiilor necesare pentru formarea inițială și continuă a cadrelor didactice.

Proiectarea programei școlare în perspectivă curriculară presupune elaborarea unor răspunsuri coerente la patru întrebări fundamentale, iar acestea trebuie să se regăsească și în alcătuirea manualelor școlare:

- 1) **Pentru ce învățăm?** – stabilirea criteriilor de elaborare a programei prin raportare la finalitățile macrostructurale - idealul pedagogic, scopuri pedagogice;

- 2) **Ce învățăm?** – alegerea conținuturilor programei în strânsă legătură cu obiectivele pedagogice generale și specifice și cu cerințele pedagogice ;
- 3) **Pentru cine învățăm?** – structurarea conținuturilor programei în raport cu posibilitățile minime – medii - maxime de învățare ale elevului, în termenii optimizării corelației dintre informare – formare - dezvoltare;
- 4) **Cum învățăm?** – metodele (de predare – învățare – evaluare) și condițiile (interne – externe) necesare pentru valorificarea deplină a capacităților de învățare ale elevului.

Structura programei școlare presupune ierarhizarea cunoștințelor la nivelul unor tipologii pedagogice definitivă în funcție de obiectivele generale și specifice asumate în sens prioritar formativ. O asemenea tipologie ierarhică include cinci tipuri de cunoștințe:

- a) **Cunoștințe de bază** – formează nucleul epistemic tare al științei/ disciplinei școlare, indispensabile pentru formarea – dezvoltarea personalității elevului în perspectiva educației permanente;
- b) **Cunoștințe funcționale** – stimulează înțelegerea fenomenelor studiate prin redefinire / interiorizare și relaționare, în diferite contexte de transfer operațional;
- c) **Cunoștințe catalizatoare** - condiționează (intelectual sau/și socioafectiv) realizarea unor secvențe de învățare ulterioară;
- d) **Cunoștințe deschise** – antrenează orizontul cultural al elevului, „în sens gratuit (fără nici o coloratură peiorativă)”;
- e) **Cunoștințe închise** - „încarcă memoria”.

Elaborarea programei școlare reprezintă o acțiune specifică, realizabilă în concordanță cu liniile de proiectare curriculară stabilite la nivelul planului de învățământ. Această acțiune specifică presupune ierarhizarea următoarelor operații pedagogice:

1. Raportarea la obiectivele specifice;
2. Stabilirea structurii tematice a disciplinei școlare respective;
3. Precizarea îndrumărilor metodologice;

Proiectarea calendaristică a activităților de predare – învățare – evaluare.

Bibliografie selectivă:

1. Nicola Ioan, *Tratat de pedagogie școlară*, Editura Aramis, București, 2003¹
Legendre Renald, *Dictionnaire actuel de l'éducation – 3e édition*, Editura Guérin, éditeur Itée, 1993
2. Gaston Mialaret, Debesse M., *L'Enseignement secondaire dans L'Union Européenne: structures, organisation et administration*, Communauté Européenne et Eurydice, 1997

prof. Sorina Mangu

Școala Gimnazială „Vasile Alecsandri” Nufăru, jud. Tulcea